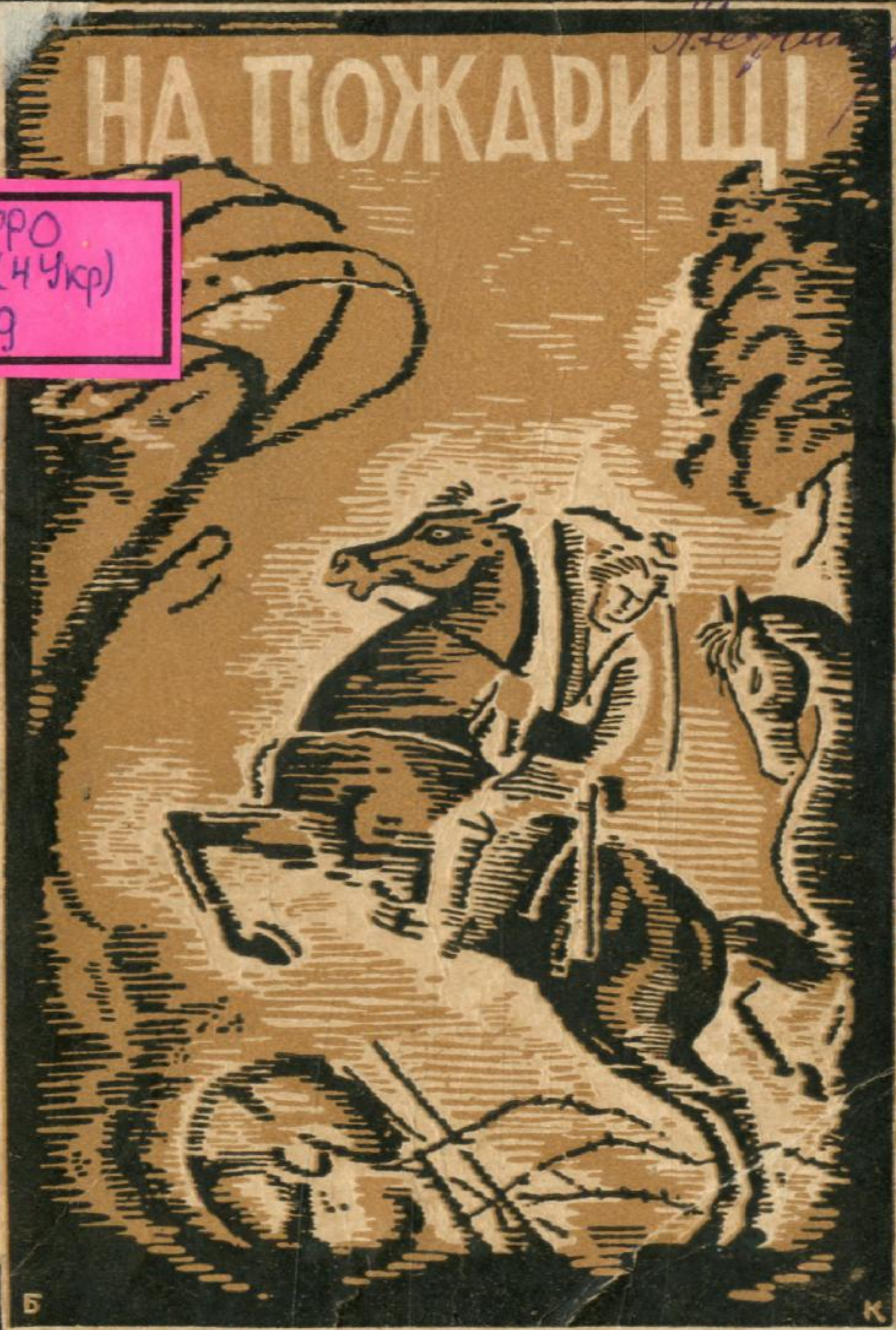

ДМИТРО ФАЛЬКІВСЬКИЙ

НА ПОЖАРИЩІ

орд
Ш 44(44кр)
ор 19

Б

К

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр Ш44(4Укр) Р 19 Інв. № 2670 992

Автор Фісєєвський Р.

Назва На парадісі

Місце, рік видання Б.м. 1928.

Кіл-ть стор. 77 [2]с.

- " - окр. листів _____

- " - Ілюстрацій _____

- " - карт _____

- " - схем _____

Том _____ частина _____ вип. _____

Конвюлт _____

Примітка: Н. С. 96. 10. 1 -

[89179-1(081)]

ДМИТРО ФАЛЬКІВСЬКИЙ

НА ПОЖАРИЩІ

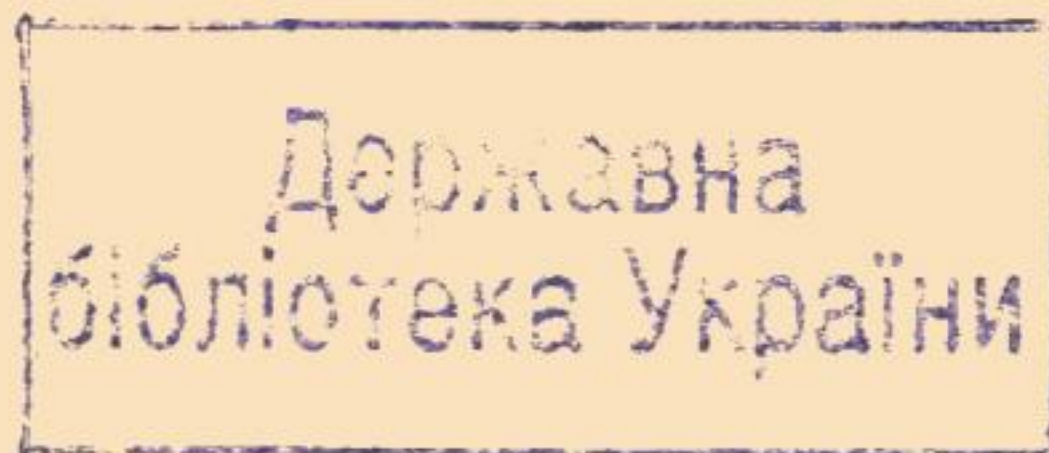
П О Е З І Ї

ЗБІРКА ДРУГА

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
УКРАЇНИ

1928

Укрголовліт № 2832 (3745).
Держтрест «Київ - Друк»,
1-ша фото - літо - друкарня.
Замовлення № 1234—2000.

*На майдані коло церкви
Революція іде...*

П. Тичина

Нас тільки сотня з батальйону,
А батальйон, розбитий вкрай,
В останнім смертному розгоні
Пливе в чужий, ворожий край.
І трупи котяться поволі
Нестрійно лавами вперед...
Сплетуть вінок для них тополі,
Складе їм пісню очерет...
Рушниць нема...

Багнет—на днищі

Од крові чорної ріки,—
І тільки вітер мертво свище
Та над рікою вітряки.
Пливуть...

Над ними синя стеля
В розбиті скроні загляда,
І б'ється, плече об шинелі,
Немов долонями, вода.
Вже труп до трупа біла піна
Зв'язала, тихо сповила...
А вдома десь—сем'я, хатина
І клаптик поля край села.
.....
Із батальйону тільки сотня...
А решта—всі в останню путь,
Такі об'єднані й самотні
В чужий, ворожий край пливуть.
А перед ними, як раніше,
В передніх лавах, на чолі,
Труп воєнкома чорням пише
На закривавленому тлі.
І впали в синє метеори
І блиснув місяць по ріці...
На схід далекий аж до моря
Пливуть розстріляні мерді...
.....
Нас тільки сотня...
Решту мертвих

У наступ воєнком повів...
Розбитих, кузями роздертих,
Німих і вірних юнаків.
А замість прапорів червоних
Полотна крови в дадь течуть.
...Нас тільки сотня з батальйону.
А решта...

. . . . .

1926

Одна нога в стременах...
Сніги. Вітри. Зима.
Розрубані рамена,
І голови нема.

І кінь стоїть і дремле:
— Куди-ж його іти?
До болю вгрузли в землю
Залізні копити.

Поглянув скося оком:
— Коли-б уже сідав!
І знову дрібним кроком
У далеч почвалав.

Іде, іде снігами
На південь, північ, схід,—
А вслід червоні плями,
А вслід червоний лід.

Іде, іде і стане,
До місяця ірже:
— Невже-ж таки не встане?
— Невже?

. . . . .
Одна нога в стременах.
Сніги. Вітри. Зима.
Розрубані рамена,
І голови нема...

Ще вчора був веселій:
Не думав, що — кінець...
Сьогодні-ж — леле!
Мрець...

1926

І вперше вдарили гармати,
І поклонивсь овес на мить,—
А за вівсом, десь коло хати,
Прокльони, льон і смертне:—жить!

І вдруге вдарили гармати,
І жито спіле ожило,
Це кулемети:—та-ту!.. та-ту!
Не жди мене, не жди в село.

І втретє вдарили гармати,
Замовкло все і всі:
І ті, що в ямах коло хати,
І ті, що в житі, у вівсі...

Коли-ж вчетверте проревіли
Далекі постріли гармат,—
Криваві шмаття замість тіла
І пожарище замість хат...

А там, де льон мережить тіні,
Чиясь розбита голова
Вп'ядась очима в небо синє,
Проклявши людськість і права.

1926

До зоряниць німих вклонялись далі,
Обмиті кров'ю ще двіли лани,—
А час летів (о, скільки не дзвони!),
Як поїзди за темряву вокзалів...

І вже не чуть гарматних вакханалій,
Ні бризків кулеметної луни,
І тільки може кості з борозни
Про бій розкажуть сошниковій сталі...

Та ще хіба над рештками рушниць,
Де просині колосяться над полем,
Похилена рука застигне з болем,
Жнучи в останнє золото пшениць:

То мати, вийнявши з ріллі багнета,
Промовить тихо:

—Ой, сину, де ти?

1927

Пахучий, синій день весни,
Болючих снів, пісень, розгулу,—
А крик гусей з далечини,
Як згадка про минуле.

Ідеш—не знати що стрічать—
Чи пару милиць, чи могилу—
І тулиш, тиснеш до плеча
Рушницю, як рідню, як милу.

Ступають грузно постолі:
Сто пар слідів—привіт верхів'ям!
Між них в шинелі без поли
Бреду і я на безголів'я...

Бреду й забув, що по межі
Життя і смерти я ступаю,
Що може завтра на ножі
Загрузну з вигуком одчаю.

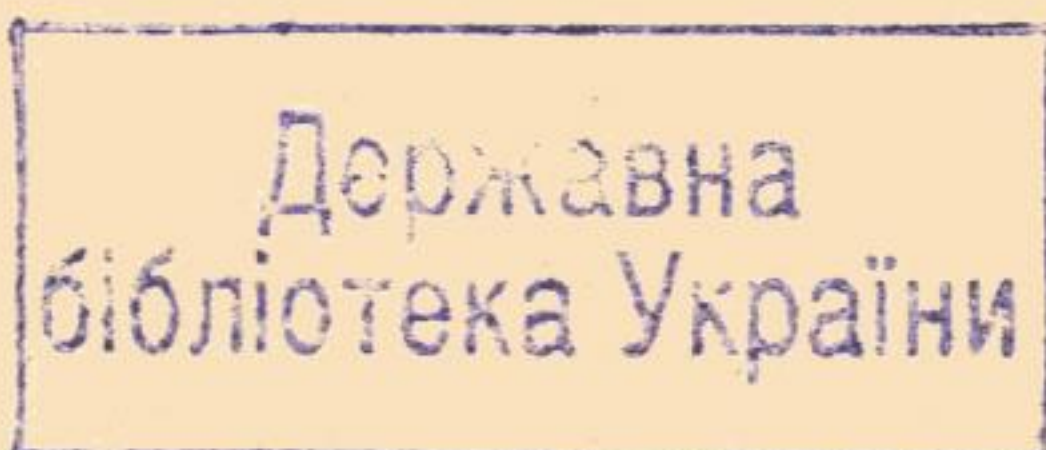
А поки що:—Любить! Співать!
І—жить!.. А решта—все дурниці...
І хочеться покласти в головах
Шолом, набої і рушницю...

1927

На сажень викопали яму
І труп за трупом в землю—бах!
Одних угору головами,—
Других—аби не на ногах...

І так за шаром шар—могила:
П'ятьсот... Шістьсот... усе одно:
Усіх навіки напоїла
Байдужа смерть своїм вином.

Коли-ж останній шар наслали,
Тоді шинелі й штих землі
І—спить герої з Калевали,
Сини обшарцаних полів...

Оце і все... Спокійно, мляво
Отут-же сіли грабарі
І, витягнувши махру з халяви,
У небо сині димарі.

А потім хтось уткнув ізбоку
З рушничі ржавого штика,
І напис на степи широкі:
«Стрелки NN-ського полка»...

1927

За дротами сивий молодик,
За дротами мідь на касках варті...
А пожовклий лист гуляє в карти,
Тихо падає на дріт, на штик.

І мовчать, як сон, премудрі верби,
Тільки вартові все тук та тук...
От-би вирвати рушницю з рук
І у світ махнуть тепер-би!..

Та гудуть насталені дроти,
Між дротами й за дротами тіні:
Зайвий рух і в смертному тремтінні
Упадеш на штик, як листя, ти.

1.

Шумить тривожно очерет,
А сонце—по отаві.
Ідуть вперед, ідуть вперед
На відблиски криваві.

На лоб зелені шоломи,
Багнети над землею...
І віг розгін, як звук сурми,
Над чорною ріллею.

Коли-б сам чорт промимрив:— Стій!
Спиніться на хвилину!—
Між очі вдарив-би набій,
Або граната—в спину...

2.

**Шумить тривожно очерет,
А сонце—на леваду...
Ступився вже стальний багнет,
Потрощено приклади...**

**Тоді уламками рушниць,
Аж тільки мозок бризка,—
І сотні тіл, упавши ниць,
Проклали чорну риску...**

**.Лежить комбат... А з ним горніст:
Багнет із корогвою...
В обох з грудей в-останнє свист,
В-останнє крик:**

— До бою!

22

3.

Шумить тривожно очерет...
Вже вечір над рікою.
Уп'явся в небо кулемет,
Та вже нема набоїв...

На поле місяць стеле синь,
На небі – полунвдї...
В-останнє гвакнули:—

Амінь!

Рушницї й не рушницї...

На лоб зелені шоломи:
Їх купка з батальйону
І переможний крик сурми
Упав на збиті гони...

4.

Шумить тривожно очерет...
Світанок... Мить спочинку...
Уп'явши лапи в кулемет,
Справляє крук дожинки...

1927

24

Уже не виточиш із серця
Ні бурелому, ні заграв,
І всі пісні мої із терцій:
Нема октав...

Нема октав...

Не загромить, не заніміє...
А тихо так... все—тінь та тінь...
І я плету, закривши вії,
Цлетіння синіх вечорінь...
Плету й молюсь вівсяним далям,
Де з кулеметами колись
На перехрещених скрижалях
Життя і смерть переплелись...

. . . . .

Уже не виточиш із серця
Усе віддав... Усе віддам...
На партитурі — кілька терцій:
Октави й фронт...
Октави—там...

1927

І день минув... Назустріч ніч з-за хмари
Півколо місяця закутала в імлі,
А тіні сосен, як бліді примари,
Розбіглись по рудій і стоптаній ріллі.
Земля пашисть:—Ах, дайте, дайте плуга!—
Скорботно руки д'горі здійняла,—
А вітер підхопив тяглисту тугу
І кличе ратая з далекого села...
Та він мовчить... мовчить і не проснеться, —
Чи літо, чи зима, чи осінь запашна:
Вже третій рік совиний крик снується
На соснах, на ріллі...

— Війна!

1927

Зійшлись обоє на багнетах:
Старий-старий і молодий;
В одного:—Сину!—з-під кашкета...
В другого:—Батьку, одійди!..

Зійшлись і стали на хвилину,
Схрестили погляди на мить,—
Кашкет мовчить і жде на сина,
А син осикою тремтить.

На перекошені обличчя—
Не біль, не втома—дикий сказ:
— Хоч-би вже швидше!.. Хоч-би швидше!..
Хоч-би за раз!..

І довго ждали-б два багнети,
(В очах кривавий перелив)
Та хтось іззаду з кулемета
Обох скосив...

1927

Замовкла трьохдюймовка.
Надвечір випав сніг...
Один лиш місяць вовком
Над пущею пробіг.

А зранку тут гриміло,
Здригалося й гуло
І вогники за стрілом
Світились над селом.

Тепер-же—в небо дуло,
А з дулом—дальномір
Так хитро-хитро шулить
До місяця свій зір...

І жде, що хтось в шинелі
Прийде і знов:—Набій!
І запищать шрапнелі,
Як тисячі повій.

Та вже ніхто не скаже:
— Трубку на удар!
Допрядено вже пряжу,
Дотягнуто тягар!

Команда на лафеті,
Команди вже нема:
Не збудять півні треті,
Не збудить і сурма.

1927

Вже вечір стеже чорні рядна.
Із заходу на схід—кружляста тінь.
А шлях, як нитка Аріядни,
Біжить у лабіринт, у далечінь.

Та ми—не міт... Ми не—Тезеї,—
Чота рушниць в зелених шоломах:
Не раз кривавою стезею
Гойдала смерть нас на руках.

І от тепер ідем шляхами
Мабуть туди, де тисячі лягли,—
А в голові, як молотками:
— Безсонням очі стомлені стули!..

— Засни!.. Спочинь!.. Ти маєш право,
Бо може це твоя остання путь!..

. . . . .

— Под об-рот на пра-во!

. . . . .

І знову ноги машинально йдуть.

1927

Одлітають знову журавлі у вирії
Під осінню пісню вітра уночі
І з плачем одчайним в каламутті сірім
На-добраніч дзвонять золоті ключі.

Там на перехресті чорної дороги
На хресті розп'ято малинові дні:
Догоріло літо свічкою убого
На вітрами збитій і рудій стерні.

І ніхто не плаче... І ніхто не тужить...
І ніхто не скаже:—О, вернись назад!
Тільки дощ виводить свій тоненький кужіль
Та мовчить мовчанням передсмертним сад.

Ах, любить!—та пізно... Осінь—без любови
Вороними кіньми мчить у далечінь...
Що було—не буде... Що пройшло—не зловиш,
Як ніколи власну ти не зловиш тінь...

І якась незнана, невимовна туга
Стиснула руками серце і думки...
Хто на мить розлюбить—не любити вдруге,
Не сплітати вдруге сонячні вінки...

Бо коли над сонцем заплететься хмарка,
А у серце стукне копитом зима,—
Не нарвеш ти квітів у пожовклім парку,
Не нарвеш ти квітів, коли їх нема...

Ах, цей крик печальний в каламутті сірім,
Журавлина пісня золотих ключів!
Скільки дум продумав, скільки в сні я вірив
Під осінню тугу вітра уночі!..

Але сні—це снами... Переснилось... Годі...
Та чомусь до болю, та чомусь до сліз
Хочеться вклонитись стомленій природі,
Пригорнуть руками жовклий верболіз...

І сказати далекий, і сказати незнаній,
(Полюбив як мрію... Полюбив давно...)
Що я жду на неї, що ходжу в тумані,
Що у серці бродить молоде вино...

О, прийди до мене в ці печальні ночі,
Загаси в обіймах мій шалений біль!..
Хай твої спокійні, загадкові очі
Одіб'ються в журі виснажених піль...

Не мовчи мовчанням гробової тиші,—
Розкажи для мене казку про весну:
Я в душі хлопчина, хоч літа вже пишуть
На зів'ялих скронях срібну сивину.

Але ти не прийдеш... Переснилось... Годі...
Сни—це тільки снами... Сни—це не життя...
І назустріч сонній, стомленій природі
Тільки листя жовкле та вітри летять...

. . . . .
Ах, любить!—та пізно... Осінь—без любови
Вороними кіньми мчить у далечінь...
Що було—не буде... Що пройшло—не зловиш
Як ніколи власну ти не зловиш тінь...

1926

А тепер:

уряд три труни...

Кони ступають, ступають...

Тільки вітри привіт весни

Несуть з далекого краю.

Та ще од коліс

лягає гул

На пиллом прибите поле,

І після:

—Рота,

на краул!

Щось у вічі гаряче коле...

1927

Десь за стіною вітер стеле
Та все мені:—шу-шу!.. шу-шу!..
А я ніяк, ой деле!
Своїх думок не придуш.

Майне одна—неначе крига,
А друга—ніби водограй,—
І от—життя, мов книга:
Бери й читай.

Хай сторінки мої нерівні
Ії незграбно зверстані рядки,
Бо в книгу дні мої мандрівні
Життя вписало од руки.

І от тепер перегортаю,
Перебираю кожну мить:
Ще й не жив, а добре знаю
Це слово:—жить...

. . . . .

Десь за стіною вітер стеде
Та все мені:—шу-шу!.. шу-шу!..
І я колись, ой леле!
Рядок останній допишу...

1927

Димки гармат... Рушниця і набої...
Шинель подерта... Мідний котлодок...
О, скільки втоптано чужих стежок
В ті дні, що мчали стріль-водою!
Гули степів розмотані сувої
В ритмічній цоканні сталейних сорок,
А ми ішли і не спинявсь наш крок,
Коли важкий набій дзижчав над головою.
Минали дні, мов танули у млі...
Позаду десь окопи і рушниця.
І тільки иноді вночі присниться,
Як воєнком з ногоном у руці
Веде на бій натомлених стрільців
Під монотонне:

—Рота п-лі!

1927

Сміється сонце в бороду огнисту
І щедро так розкидало проміння
На сірий дах залузаного міста,
На вже давно запальоване каміння,
Де в буйнім русі з гуркотом і свистом
Життя хлюпоче в буйному хвилінні:
До берегів нових нестриманим припливом
Пливе воно запінено, бурхливо.

Біжить вода на вулиці струмками
А чорний сніг—як чорна повутина...
Ой, скоро вже з південними вітрами
Ударить в небо пісня журавлина.
І тиха радість стане над полями
З дощем весняним, чистим, як перлина...

А перший грім, пробігши по узгір'ї
Розтане воском в синім надвечір'ї.

Нехай собі недосвіт землю сіру
Ще вранці пригорта безсилями руками,—
Та вже ніхто, ніхто із нас не вірить
В зимові сні з зимовими піснями,
Бо серце хоче клекоту і виру,
Бо серце наше стало неслухняне:
Все тягне нас у далі малинові
І просить, як жебрак:

—Не хліба, а .любви!

1925

Прийшов і став на пожарище:
— Нема ні хати, ні хліва...
І якось мимоволі нижче
Сама схилилась голова.

Це-ж стільки років поту й крові!..
І враз—неначе й не було.
Один димар, як безголовий,
В тумані скорбно захолов.

Ой, чим тепер засієш ріллі?
Ой, чим-же заволочиш їх?
Хіба сльозами на дозвіллі
Крізь болем вимучений сміх...

Хоч-би снопок блаженький жита:
Стоять засмаглі явори...
Тепер—живи, як хочеш жити,—
А ні —із голоду умри...

А вітер в буйному розгоні
Ще теплий попіл—сип до ніг...
І мовчки здійнялись долоні,
Проклявши чорний переліг...

1927

Дощ...

Тане сніг, як смола,
І з розгону—струмком на стіну...
А вона рученя простягла:
— Копійочку дя'... хоч одну...
Босі ніжки по бруку туп-туп...
На голівці—хустина з мішка...
Змерзла... Посиніла як труп
І сама і манюня рука.
Зазирає в обличчя усім...
Ах ти, господи! Як-же це так?
Їй-же років ну—вісім... ну—сім,—
А вже на брук... Готовий жебрак...
Хоч-би дощик таки перестав:
В пору цю тільки псів виганяй...

... І скривились до болю уста:
— Дядінька, голубе, дай!..
Та у „дядіньки“ комір з бобра..
Подививсь:
— Пшла к чорту, шпана!
. . . . .
Б'ють на сполох дроти на вітрах..
Дощ..
Ринви плачуть..
Скоро весна!

1927

Для міста...

Ще не встигнуть лід порвати,
Не встигне кригу в далеч занести,—
По іншому співатимуть дроти,
По іншому луна крилата
Машинний гомін понесе за ґрати,
За брук, залізо і мости...
І прийдуть вечори на тротуари,
І виповзуть на світло сонних лихтарів
Пролетарі й непролетарі,
І пари...

пари...

пари

Підуть у заковулки марить
До місяця вгорі...
Село-ж веснянками весну зустріне:
— Хоч-би скоріш розтанула рілля!
І зарипить, як сніг, по сошнику земля,
А серце (серце-ж не камінне!),
Селянське серце—вічне і незмінне—
З любов'ю проспівала:
—Родіть!

Родіть оновлені поля!

. . . . .

Мені-ж весна...

Ах, якби ви знали,
Якби ви знали, яка солона кров!..
Торік...

Позаторік...

І знов...

Гудуть квартали... Шумлять квартали..
А в мене в грудях інтервали
І дихать нічим...

Іде весна.

Весна-ж для мене —

Кров.

1927

Плакала стріха зранку.
І ще—скрипів журавель...
Саме тоді на ганку
Ниткою з білих кудель

Прялася мамина туга,
Мамина—не чия-небúдь,
А син—не пляшку, не другу
Випив, зібравшись в путь.

Мама підійде до сина;
Руки старечі зведе:
— Єдина моя дитино!
Щастя моє молоде!..

Потім у клунок загляне:

— Ніби, здається, усе...

— Хто-ж там за маму стане?

— Їстоньки хто принесе?..

Знову мамині очі

Ронять на землю сльозу:

— Виростиш... Виплачеш ночі,

Прийдуть чужі й повезуть...

Прядася мамина жура:

Мамина—не чия-небúдь,—

А з синових уст понуро:

— Благослови на війну, в путь!..

1927

Чогось гуде так вітер говірливий
І журно
Зорять
Зорі угорі,
Коли проходжу зморений, журливий
В вечірній час за містом пустирі.
Я знаю, що за сотню, другу кроків
Мене поглине міста чортів шум.
Чого-ж, чого ти, вітре кривобокий,
Чого ревеш немов мені на глум?
А чи того, що вже не стану більш за соху,
Не прооре леміш пахучої ріллі,
А чи того, що вже молюсь другому богу,
Що димарями вип'явся з землі?..

У вуха дзвонять дзвони самодзвони,
І город манить сотнями огнів,—
А вітер шугає, додолу клонить,
Пахучий вітер із далеких нив.
І м'ні чогось так журно, журно стане;
В моїх очах встає задрипане село:
Його я проміняв на сірий камінь,
Зміняв на місто соху й чересло.
Не запряжу я більш буланих коней,
Не проору я лан пухкий, як дим:
Мій кінь новий станки пасами гонить,
Ірже іржанням гугнявих машин.
І от... що-дня, коли я їду з роботи,
І журно
Зорять
Зорі угорі,—
Я хочу так плугами розпороти
Оці міські порожні пустирі.
Бо в мене серце—на́ дві половини
(Чого-ж, чого ти, вітроньку, ізник?):
'Дна шепче: був і будеш селянином!..
А друга каже: ти вже робітник...

1925

Двадцятий день натовлені ішли,
Питаючись доріг, змарнілі бранці.
Вмивало сонце прозолоттю вранці
Порожні ранді їхні й постолі.
Стелило літо зелено столі...
І вмить забулись бліндажі і шанці,
Далекі лінії далеких станцій,
Де стільки днів у злиднях прожпили.
За довгий час поневірянь, неволі
Вони навчились вірити в одне
Й молитися тобі, прийдешній дне,
Коли (нехай обідрані і голі)
З них кожен знов упевнено ступне
Блискучим плугом по знайомім полі.

1927

Євгенові Чернякові.

Коли стрімкий Дніпро увечері зідхає,
Нахмуривши чоло од синяви зорі,—
Я пісню запалю, як сполохи вітрів,
Як нарікання хвиль, як золото розмаю...
І хай собі горить життя моє безкрає,
Хай молодість пала, що стала на порі:
В пожовклий лист шпильчастих яворів
Я не вплітатиму ні жури, ні одчаю...
Перешумують дні, пропіниться вино
І в позолоті осінь стане за вікном...
А осінь—це-ж не смерть, це тільки відпочинок...
Хоч може й важко йти, вертаючись з дожинок,—
Але чи жаль женцям кривавої ропи,
Коли на стернях буйних—снопи й снопи...

1927

Знеможена рота...

Ніч. Яр.

**А дощик все капа і капа...
Втомився уже комісар
Шукати рятунку у мапах.
До ранку-б затримати «тих»
І вийти під захистом ночі...
А «ті»—як скажені хорти...
А «ті»—кулеметами строчать...
Не гинуть-же роті в яру
Під куль переспіви і свисти:
Кротоми-б залізи в нору,
Кротоми-б у землю залізи...
.....**

І вийшла їх купка із лав,
Взяли кулемета з собою,
І кожен в рушницю поклав
Останню обойму набоїв.
Тоді підійшов комісар,
Рукою помацав гранату,
І впало в туман:

— Шша-гом арр!

Як бризки води об загату...
А рота загрузла у ніч
В якомусь обриси чудному
І капала тихо з облич
Краплинами сіримн втома.
Всі знали, що вранці умруть,
Що купці не бачити ранку,
І пальці нервово махру
Крутили в газетні гранки.
Ніхто їх за руку не тис,
Ніхто не прощався, не плакав;
Лиш вітер подався униз
Та здаля завизла собака.
І рота схилилась на штик,
Шинельні підтикавши поли,
І довго дивилась на тих,

Що їх не побачить ніколи...

. . . . .

Вже ніч погасила огні,
Чудніші й незграбніші мева,
І чути було в тишині:
— Ать.

Два.

Лєвай!

То рота ішла в далечінь
Шукати надійних позицій...
До болю пекли на плечі
Іржаві рушниці.

. . . . .

А там, де за яром вітряк,
Де листя пожовкле опало,
В руках з кулеметом закляк
Комісар...

. . . . .

Світаю...

1927

Ю. Кривдіну.

І знов уже над містом вечори
Прядуть осіннє прядиво... А ранки,
Мов п'яні очі п'яної циганки,
Знядись туманом вогким догори.
І полетіли жалісні дари
У світ намистом порваної ланки:
То верби зморені, неначе бранки,
Ридають листом жовклим на яри...
А я, коли у вікна вечір бризне,
Руками скроні сиві обійму
І думаю, вдивлячись у тьму
Про те, що днів моїх закон залізний
Припав так рано инеєм до скронь
І пригасив розбурханий вогонь.

1927

К а з к а.

Під тихе рипіння морозу
Я казку стару пригадаю,
Як тихо шепочуться лози
Весною в поліському краю.

Про що-ж мають инше співати
Слова мої щирі і ніжні?..
Ой, пушо моя волохата,
Болот килими білосніжні!..

Вдягнувшись в иній, тумани,
Такі ви серйозні й печальні,
Як тихий заплаканий ранок,
Як обрій заплаканий дальній.

Такі ви хороші і милі
Журливо-величні, просторі,
Як вітра пахучого хвилі,
Як хвилі пахучого моря.

Для вас мої думи огнисті,
Для вас моя пісня і жура:
В далекім забрьоханім місті—
Чужий я, чужий серед мурів...

Чужа ця маленька кімната,
Чужі ці брудні тротуаря,
І сонде заплутане в ґрати
З дротів, що нависли як хмари.

Думками я весь на Поліссі,
І пущу вітаю без слів я,
І чую, як вітер пронісся,
І бачу, як плачуть верхів'я.

Як сумно оголені лози
Цілують туман з болотами,
А сосни закутані в сльози,
А сосни укриті снігами,

Гіллями поважно і ніжно
Симфонію творять чудову..
Ой, нущо-ж моя білосніжна,
І велетені сосни казкові!..

Так хочеться вас оспівати,
Так хочеться в пісні зогріти,
І ласки цілунок крилатий
Послати з гарячим привітом.

Бо звикнуть не можу до міста,
Брудного, глумливого міста,
Бо серцем я ніжний і чистий,
Дарма, що колись був чекістом...

Дарма, що ночами з «ногана»
Встромляв я у скроні набої,
І мріяв про казку весняну,
Як кров розливалась рікою.

Дарма, що на біль, голосіння
В ті дні не дзпвалося серце...
Дарма, що в ті ночі осінні
Я був за провісника смерти.

Дарма, що під гуркіт мотору
«Ноган» мій ціляв невблаганно,
...І жаско дивилися зорі
На кров... на пісок... аж до рання.

І все-ж таки серцем я чистий,
Хоч крила поламано в бурі,
І лину думками за місто
Туди, де немає дих мурів.

Вдивляючись в рейки мохнаті,
Від инею срібні трамваї,
Про пущу свою волохату
Я казку стару пригадаю.

II.

З дитячих років пам'ятаю
Легенд чимало і казок,—
Але одна, як шепіт гаю;
Не йде і досі ще з думок.

Не знаю я, хто склав ту казку,—
Чи тихий сум, чи смутку біль,
Що в неї вклали стільки ласки
До вбогих нив, до вбогих ніль.

І казка та по всім Поліссі,
По сірих закутках села,
Як шум мінливого узлісся,
Як тінь вечірня проплила.

Чи то тому, що наша нуща
Сплетла вінок з зелених віт,
Та казка давня невмируща
Передається з роду в рід?

Чи то тому, що гомін гаю
Нас учить вірити в казки,—
Ту казку в нас оповідають
Любовно так поліщуки?

А чи тому, що час без міри
Купує нам злидні все життя,
Ми радо так у казку вірим
І в ній шукаєм забуття?

Не знаю я... Не хочу знати...
Не хочу рушати думок...
Але люблю я пригадати
Чомусь одну із всіх казок.

III.

І каже казка, що давно —
В часи старі, в часи минулі,
Де в нас тепер гаї, багно,
Де лози хвилями погнулись, —

Колись були замість болот
Степи укутані квітками,
І жив собі в степах народ,
Що зветься й досі чабанами.

Стрункий, високий і гнучкий
З очима повними блакити,
Як небо в заводі ріки,
Або волошки в стиглїм житї...

Він серце чисте, чесне мав
Любив степи свої, як брата,
І в сьїві сонячних заграв
В степах гайсав, як грїм крилатий.

Сьогодні тут, а завтра там...
І що не день, все далі й далі...
Гуляй!.. Складай пісні квіткам!..
Цїлуй очима срібні далі!..

. . . . .
Ах, скільки волі, скільки снів!..
Усе пройшло і пилом вкрито.
Тепер в Поліссі гніт панів
І „Жеча Польська Посполіта“.

. . . . .
Добрячий був тоді народ
Не знав ні пана, ані кари,
Не знав ні злиднів, ні турбот.
І жив з того, що пас отари.

Го-го! Тоді-ж овець було!—
Хіба пісчинок більше в морі.
Було, як плем'я загалом
Жене отари в степ просторий.—

Аж пил гуде від тисяч ніг,
Аж степ вгинається боками,
А білі вівці, ніби сніг,
Все йдуть і йдуть, як білі шляхи.

І степ—здається побілів,
І степ—здається білобоккий,
І того моря ніг, голів
Не обіймеш, не схопиш оком.

А біля вівців на коні
Могутні постаті у шкурах
Голубооких чабанів
То тут, то там промчать, як буря.

Це пастухи, що день за днем
Зросли й умруть в стінах широких
І, мов прирісши до коней,
Пасуть отари рік за роком.

Обличчя їх, як жовта мідь,
А м'язи крицею налиті.
Ах очі ці!.. Ах, ця блакить!..
Мов ті волошки в стиглім житі!..

. . . . .
. . . . .

І тихо, мирно, без турбот
Минали роки за роками
І жив собі в степах народ
Що зветься й досі чабанами.

Ні сел, ні хат... Лиш степ, як мур,
А зверху небо чисте, вмите;
Під ним шатри з овечих шкур,
А над шатрами вітер...

Отак в шатрах гуртом жили,
Як от тепер живуть в комуні
І пасли всі, старі й малі
Свої отари білорунні.

Гуртом і стригли тричі в рік
Вони овець своїх отари
І білу вовну лоном рік
Гуртом возили на базари.

І продавали за моря,
На сіль міняючи, на зброю,
На самоцвіти, що горять,
Переливаються водою;

На срібні кубки, на ножі
Із бронзи виковані вміло...
Все, що захочеться душі,—
Дістанеш все за вовну білу.
.....
.....

Отак от мирно, без турбот
Минали роки за роками,
І жив собі в степах народ,
Що зветься й досі чабанами.

Стрункий, високий і гнучкий,
З очима повними блакити,
Як небо в заводі ріки,
Або волошки в стиглім житі.

Він серце чисте, чесне мав,
Любив степи свої, як брата,
І в сяйві сонячних заграв
В степах гайсав, як грім крилатий.

Сьогодні тут, а завтра там...
І що не день все далі й далі...
Гуляй!... Складай пісні квіткам!..
Цілуй очима срібні далі!..

Овечий сир до молока,
Кавалок хліба прездоровий,
Вода з холодного струмка, —
Це — все, що треба чабанові.

IV.

А за далекими морями,
Де гори з небом обнялись,
Де сонце стеже сині плями
Понад верхів'ями узлісь,

Де місяць вверх ногами ходить,
Над морем чорним, як смола,
Де скелі точать буйні води,
А гай закутала імла,—

Отам таки в ту давню пору,
В минулий час старовини,
Колись в лісах над самим морем
Жили разбійники пани.

Прийшли вони із краю-світу
І звоювали землю ту,
А люд, що жив в лісах одвіку,
Попав в неволю, у біду;

І працював і дні, і ночі,
Запрігшись в панському тяглі,
Щоб не розгнівають панські очі,
І не згубить, бува, голів.

Так от, кажу, в ту давню пору,
В минулий час старовини
Колись в лісах над самим морем
Жили розбійники пани.

А в них був цар лютіший ката,
Сидів на троні з черепів,
Що-дня виводив розпнати
Він полонених і рабів.

Що-дня збирав своїх підданих
І посилав на здобич їх;
І що не день, і що не ранок,—
То все повний палют, набіг.

І що не день пінились хвилі
Від їх мальованих човнів,
Що на вітрилах сніжно-білих
Переганяли всіх вітрів.

А в тих човнах, як хижа зграя,
Пани озброєні сидять
І денно й нічно виглядають
Кого-б, кого-б ограбувать.

Усі боялись того моря,
Царя боялись, як огня,
Що в ті часи, в ту давню пору
Сидів з панамі у гаях.

Тряслись сусіди від набігів
Отих розбійників панів,
Що налітали рясним снігом
З своїх мальованих човнів.

І утікали світ за-оці
У інші землі і краї,
Панам лишаючи на здобич
Своє добро, шатри свої.

. . . . .

Отак собі в ту давню пору
В минулий час старовини,
Колись в лісах над самим морем
Жили розбійники пани.

. . . . .

Не знали праці їхні руки,
Їх не обходив втоми біль:
В чужих сльозах, кривавих муках
Вбачали радощі собі.

V.

І от дізнався панський цар,
Що за морями, за лісами,
Де сонце цілий рік як жар,
Де степ устелений квітками,—

Живуть трудящі чабани
В степах незміряних, просторих,—
І вмиль мальовані човни
Спінили чорне буйне море.

Ой, скоро, скоро мчать вітри,—
Ой, скоро, скоро б'ють по хвплях,
А ще скоріше од вітрів
Човни несуться на вітрилах.

Але дізнались чабани,
Що в гості їде лютий ворог,
Щоб їх скорить, заповонить
І одвезти за чорне море.

І степ прокинувся, загримів,
Укрився військом пішим, конним
З голубооких чабанів
Що йшли вмирать за рідні гони.

. . . . .
І каже казка, що тоді
Були бої такі криваві,
Що степ купавсь як у воді,
Що край увесь у крові плавав,

Що цілий рік в диму, огні
Справляла смерть криваве свято.
Що поруч батька і синів
Ішли на бій жінки, дівчата.

Що довго ще гнили кістки
В степах, що вік не схопиш зором,
Що ні один із тих панків
В човні не втік за чорне море.

VI.

В Поліссі всіянім гаями,
В краю лози, багна, болот
В цю казку виткану віками
І досі вірять ще народ:

Він вірить в те, що в степ широкий
Після кривавої різні
Прийшли голодні, тяжкі роки
І степ зубожів, обіднів,—

Що там де впадала крапля крові
Голубооких чабанів
Тепер ростуть гаї соснові
В колишнім обширі степів...

А де лились дівочі сльози
В часи кривавої різні
Тепер ридають тихо лози
У надвечірній тишині...

Що панську кров і панські труни
Знесли вітри у рівчаки,—
Що в осоки зелених купах
Гниють ще й досі їх кістки...

Що рівчаки оті криваві
Зросли в безмежні болота,
А в них ростуть отруйні трави
І пахне трупами вода.

Нехай це казка, проста казка,
Що її виткав пущі гук,
Але в цю казку повну ласки
Наївно вірить поліщук.

Чи то тому, що наша пуща
Сплела вінок з зелених віт,—
Ця казка давня, невмируща
Передається з роду в рід?

Чи то тому, що гомін гаю
Нас учить вірити в казки,—
Цю казку так оповідають
.Любовно в нас поліщуки?

А чи тому, що час без міри
Кує нам злидні все життя,—
В казки у нас так радо вірять
І в них шукають забуття?—

Не знаю я, не хочу знати,
Не хочу рушати думок,
Але люблю я пригадати
Чомусь одну із всіх казок.

1925

З М І С Т

Нас тільки сотня з батальйону	7
Одна нога в стременах	10
І вперше вдарили гармати	12
До зоряниць німих вклонялись далі	14
Пахучий сніг день	15
На сажень викопали яму	17
За дротами сивий молодик	19
Шумить тривожно очерет	21
Уже не виточиш із серця	25
І день минув	27
Зійшлись обоє на багнетах	28
Замовкла трьохдьюмовка	30
Вже вечір стеле чорні рядна	32
Одлітають знову	34
На лафетах	37
Десь за стіною	39
Димки гармат	41
Сміється сонце	42
Прийшов і став на пожарищі	44
Дощ... Тане сніг	46
На північ ніч і день	48
Плакала стріха зранку	51
Чогось гуде так вітер говірливий	53

Двадцятий день	55
Коли стрімкий Дніпро	56
Знеможена рота	57
І знов уже над містом вечори	60
Кавка	61

A

571294

